

Minister van Economische Zaken en Klimaat
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC DEN HAAG

Postbus 20015
2500 EA Den Haag
070 342 43 44
voorlichting@rekenkamer.nl
1
www.rekenkamer.nl

datum 29 juni 2023
betreft Toegang tot data Centraal Bureau voor de Statistiek

Geachte mevrouw Adriaansens,

Begin mei heeft u met collegelid Joziasse gesproken over het belang van data die bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) berusten voor het onderzoek van de Algemene Rekenkamer.

Met de digitalisering en dataficering verandert niet alleen de werkwijze van de overheid, maar worden ook – onbedoeld – aspecten van de inrichting van ons staatsbestel geraakt. Digitale informatie kan eindeloos gekopieerd, bewerkt en gecombineerd worden. Voor het werk van de Algemene Rekenkamer biedt dit enerzijds kansen: samen met andere nationale rekenkamers ontwikkelen we innovatieve manieren van data-analyse voor onze onderzoeken naar de besteding van publiek geld en de doelmatigheid en doeltreffendheid van beleid. Tegelijkertijd zien we ook dat de positie en bevoegdheden van de Algemene Rekenkamer – zoals geformuleerd in Grondwet en Comptabiliteitswet – door de veranderingen onder druk kunnen komen te staan.

De Algemene Rekenkamer is op grond van de Comptabiliteitswet 2016 bevoegd om, voor zover zij dat nodig acht voor het uitvoeren van haar taken, bij alle onderdelen van het Rijk - en bepaalde categorieën organisaties daarbuiten - alle daar aanwezige goederen, administraties, documenten en andere informatiedragers op door haar aan te geven wijze te onderzoeken.

Met deze brief vragen wij uw aandacht voor belemmeringen die wij tegenkomen bij het verkrijgen van rechtstreekse toegang tot informatie waarover het CBS beschikt in verband met zijn (statistische) werk voor de rijksoverheid.

Onverlet de goede samenwerking met het CBS menen wij de voor onze onderzoekstaak knellende problematiek ter sprake te moeten brengen. Recent hebben we in ons rapport *Betalingsregelingen*

*bij uitvoeringsorganisaties van het Rijk*¹ dit punt aan de orde gesteld. De passage in ons rapport heeft geleid tot een schriftelijke reactie van het CBS.²

In de afgelopen jaren hebben zich meerdere vergelijkbare gevallen voorgedaan. Wij wenden ons tot u om te komen tot een structurele oplossing die recht doet aan de (grond)wettelijke positie, taken en bevoegdheden van de Algemene Rekenkamer en aan de wettelijke positie en taken van het CBS.

1 Belemmeringen in het verkrijgen van data van het CBS

Steeds vaker is informatie over het beleid van de rijksoverheid bij het CBS te vinden. De wettelijke taak van het CBS is het van overheidswege verrichten van statistisch onderzoek. Het CBS ziet zich als een actieve datapartner van de overheid en streeft naar het creëren van een ‘single point of information’.³ We zien dat ministers vaker het CBS inschakelen als dataverzamelaar en -bewerker. Daarmee fungeert het CBS steeds meer als centraal overheidsinformatiepunt. Om de (grond)wettelijke taak van de Algemene Rekenkamer ongehinderd te kunnen uitoefenen zijn de gegevens die het CBS heeft cruciaal.

Data worden door het CBS voor verschillende doelen en onder verschillende voorwaarden ontvangen en verwerkt. Het CBS verkrijgt soms ook data door het combineren van gegevens uit verschillende bronnen (publiek en privaat). Wij hebben begrepen dat het per geval kan verschillen in hoeverre het CBS eigen zeggenschap en verantwoordelijkheid heeft voor de betreffende data, en al dan niet zelf kan besluiten deze beschikbaar te stellen voor de Algemene Rekenkamer.

Het CBS geeft daarnaast aan veel data niet te kunnen delen op grond van (EU-) regelgeving. Dit leidt er in sommige gevallen toe dat wij data - waar we wel onbeperkt toegang toe zouden hebben als het ministerie ze zelf zou beheren - niet meer (geheel) kunnen verkrijgen.

Wij begrijpen uiteraard dat bij het verzamelen en beheren van – veelal vertrouwelijke – data de grootste zorgvuldigheid geboden is en dat het CBS zich te houden heeft aan wet- en regelgeving. Dat is voor de Algemene Rekenkamer zelf niet anders. In ons onderzoekswerk is het omgaan met vertrouwelijke informatie sinds jaar en dag praktijk.

De Comptabiliteitswet 2016 geeft de Algemene Rekenkamer rechtstreeks toegang tot alle informatie bij de rijksoverheid en bepaalde organisaties daarbuiten, ook als het gaat om gegevens over burgers en bedrijven, of om staatsgeheime informatie. Denk bijvoorbeeld aan onze

¹ Algemene Rekenkamer, *Betalingsregelingen bij uitvoeringsorganisaties van het Rijk*, 2023.

² Brief van directeur-generaal CBS aan waarnemend president Algemene Rekenkamer, d.d. 12 mei 2023, kenmerk CSB-2023-066.

³ CBS meerjarenprogramma 2024–2028.

onderzoeken bij de Belastingdienst, de rechterlijke macht, en de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

Deze bevoegdheid brengt een grote verantwoordelijkheid met zich mee die vorm heeft gekregen in strenge waarborgen op het gebied van informatiebeheer binnen onze organisatie. Als het gaat om onze publicaties is er ook een wettelijke waarborg: van gegevens en bevindingen die naar hun aard vertrouwelijk zijn, mag de Algemene Rekenkamer geen melding maken in haar openbare rapporten. In dit verband wordt wel gesproken over de ‘lage drempel’ als het gaat om toegang tot informatie en de ‘hoge drempel’ als het gaat om de rapportagevrijheid van de Algemene Rekenkamer.

Tegelijkertijd moeten we echter constateren dat de verschuiving in het gegevensbeheer van sommige ministeries naar het CBS in de praktijk leidt tot een inperking van onze toegang tot informatie. Hierdoor wordt ons onderzoek naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het beleid en de besteding van publieke middelen met enige regelmaat belemmerd.

Voor het verkrijgen van microdata hebben wij in 2017 met het CBS tijdelijke werkafspraken gemaakt, die in 2020 voor drie jaar zijn verlengd. Deze afspraken hebben in het verleden in veel gevallen geleid tot praktische samenwerking bij het verkrijgen van deze data, maar recent ontstonden ook regelmatig vragen over de reikwijdte van de afspraken. De directeur Strategie en Bestuursadvisering van het CBS heeft onze secretaris op 16 mei jl. geïnformeerd dat verlenging van deze werkafspraken niet meer mogelijk is vanwege de Beleidsregel toegang instellingen tot microdata CBS, die op 1 augustus 2021 in werking is getreden.

2 Noodzaak structurele voorziening

Zoals hiervoor is toegelicht, ervaren wij in de praktijk steeds meer belemmeringen bij het verkrijgen van (statistische) data van het CBS voor ons onderzoek. Wij zijn daarom op zoek naar een structurele oplossing om deze overheidsdata zo efficiënt en effectief mogelijk te verkrijgen. Het gaat dan zowel om de ‘ruwe’ basisdata als om reeds bij elkaar gebrachte en bewerkte gegevens. Rechtstreekse toegang tot informatie is essentieel voor de uitvoering van onze grondwettelijke taak.

U zult begrijpen dat een werkwijze waarbij de Algemene Rekenkamer afhankelijk is van een standaard aanvraagprocedure, en een andere partij – die zelf overigens ook onderwerp van Rekenkameronderzoek kan zijn – beoordeelt of data al dan niet aan haar kunnen worden verstrekt

of daarbij voorwaarden kan stellen, niet past bij de staatsrechtelijke positie van de Algemene Rekenkamer en de bevoegdheden die de Comptabiliteitswet 2016 haar geeft.

Om ons werk onafhankelijk en ongehinderd te kunnen doen, is het zaak dat er een structurele voorziening komt die recht doet aan de (wettelijke) positie en taken van zowel de Algemene Rekenkamer als het CBS.

3 Ons verzoek

Wij vertrouwen erop dat in goed overleg met u – en de minister van Financiën vanuit haar verantwoordelijkheid voor de Comptabiliteitswet – een structurele oplossing kan worden gevonden.

Een afschrift van deze brief sturen wij aan de directeur-generaal van het CBS; aan de minister van Financiën; en aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties vanwege haar verantwoordelijkheid voor constitutionele zaken en de digitale rijksdienst.

Ter informatie ontvangt ook de Tweede Kamer een afschrift.

Algemene Rekenkamer

drs. E. (Ewout) Irrgang,
wnd. president

drs. C. (Cornelis) van der Werf,
secretaris